

2-vuotias

Lehtinen on päivitetty versio
vuonna 2007 ilmestyneestä lehtisestä.

Sisältöä ovat kommentoineet:

Katri Kanninen, VET psykoterapeutti, PsT
Mirjami Mäntymaa, lastenpsykiatri, LT
Saara Salo, psykoterapeutti, PsT
MLL:n asiantuntijat

Alkuperäinen käsikirjoitus:

Arja Häggman-Laitila, dosentti, TtT

Asiantuntijat:

Tuovi Keränen, psykologi, PsM
Anu Lius, kätilö
Nina Melamies, erityisluokanopettaja, KM
Kirsi Otronen, terveydenhoitaja
Kajja Puura, lastenpsykiatri, LT
Markus Torkkeli, luokanopettaja, KT

Julkaisija

Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Toinen linja 17, 00530 Helsinki
p. 075 324 51
mll@mll.fi
www.mll.fi

Tilaukset

www.mll.fi/kauppa
tilauspalvelu@mll.fi
p. 075 324 5480
tilausnumero 30095

Ulkoasu: Hahmo

Taitto: Virma/Minna Laatikainen
Kuvat: Keksi/Suvi-Tuuli Kankaanpää
Kirjapaino: ESA Print Oy 10 2013

Sisältö

Lapsi tuntee kykynsä | s. 5

Isän ja äidin kanssa kaksistaan | s. 5

Erohetkiin valmistautuminen | s. 6

Sisarusten kesken | s. 8

Isovanhempien parissa | s. 9

Näppäret sormet, vikkelät jalat | s. 9

Arjentaitoja ja pottajuttuja | s. 10

Oma tahto | s. 11

Turvassa, vanhemman lähellä | s. 13

Sopivasti mediaa | s. 14

Lapsella on asiaa | s. 14

Hassun hauska perhe | s. 17

Sääntöjen oppiminen vaatii ponnistelua | s. 17

Kiukun keskellä | s. 20

Leikin aika | s. 21

Kaksin on kivempaa | s. 22

Lapsi kolmannella ikävuodella | s. 23

Lukijalle

Kolmannella ikävuodella lapsesta tulee rauhallisempi ja mukautuvampi kuin ennen. Hän tarkkailee, touhuaa ja oppii uusia taitoja. Vaikka hän on omasta mielestään jo iso, hän tarvitsee aikuisen jatkuvaa huolenpitoa ja suojelua. Vanhempia tarvitaan lapsuuden vaalimiseen. Lapselta ei voi vaatia omatoimisuutta ja osaamista liian varhain. Tämänikäisen lapsen vanhempien tehtävänä on rohkaista lasta uusien asioiden pariin ja tukea lasta pettymysten ja epäonnistumisten keskellä. Rajojen asettaminen, kiukutte- lun kestäminen ja lapsen sosiaalisen kanssakäymisen tukeminen ovat ajankoh- taisia asioita.

Jokainen lapsi kehittyy yksilöllisesti omaan tahtiinsa. Tässä lehtisessä kerro- tut kehitysvaiheet ovat viitteellisiä. Lapsen kehitysvaiheet ja hänen persoon- allisuutensa kasvattavat vanhemmuu- teen. Vanhemmat tuntevat itsensä ja lapsensa parhaiten. He tietävät, mikä on heille hyväksi ja milloin omat voimat eivät riitä. Kaikilla on pulmia ja ongelmia. Niihin kannattaa hakea rohkeasti tukea ja neuvoja: mitä varhemmin, sitä parempi. Toisen ihmisen tuki auttaa vanhempaa jaksamaan.

Lapsi tuntee kykynsä

Lapsi tutustuu mielellään vieraisiin paik- koihin ja ihmisiin tutun ihmisen seurassa, omaan tahtiinsa. Hän saattaa tosin ensin vierastaa outoja ihmisiä ja uusia tilanteita. On hyvä, jos tämänikäisen lapsen elämäs- sä ei tapahdu paljon muutoksia.

Kolmannella ikävuodella lapsen minä- käsitys alkaa jäsentyä. Hän ymmärtää yhä selvemmin omat kykynsä. Hän tietää, mitä osaa ja mitä ei. Hän suojelee omaisuut- taan ja omaa tilaansa, mutta näkee asiat vain omasta näkökulmastaan. Kaksivuoti- as on ihmeissään, jos häntä moititaan isonveljen tavaroiden ottamisesta ilman lupaa. Lapsen kyky ymmärtää toisen tun- teita kehittyy siten, että lasta autetaan ymmärtämään sekä omia että toisen kokemuksia.

”Minä olen jo iso!”, lapsi ajattelee ja toteaa sen tärkeänä mielellään muillekin. Lapsen itsetunnolle on tärkeää, että häntä rohkaistaan ja keuhetaan – vaikkei hän van- hempien mielestä vielä niin iso olisikaan. Lapsi oppii näkemään itsensä sellaisena, kuin muut hänelle tärkeät ihmiset hänet näkevät. Toisten ihmisten mielipiteet hänestä alkavat jo vaikuttaa hänen itse- tuntoonsa. Hän pystyy puhumaan parem-

i Tukea vanhemmuuteen

MLL:n Vanhempainpuhelin

0600 12277

Vanhempainnetti

www.mll.fi/vanhempainnetti

Erlaisia temperamentteja

Lapsen synnynnäinen temperamen- ti vaikuttaa siihen, kuinka hän toimii ja on vuorovaikutuksessa ympäristön- sä kanssa. Vanhemman ja lapsen hyvin erilaiset temperamentit voivat aiheut- ta pulmia. Vanhemman voi olla vaikea ymmärtää lasta ja hänen tarpeitaan. Esimerkiksi ujolta lapselta saatetaan odottaa rohkeutta isossa lapsiryhmäs- sä. Parasta olisi, että vanhempi oppisi huomioimaan lapsensa erityispiirteet ja muistamaan, että kaikkien lasten kanssa ei voi toimia samalla tavalla.

min itsestään myönteisesti, jos hän on usein kuullut perheenjäsenten puhuvan toisistaan samaan sävyyn. On hyvä ker- toa toisille lapsen onnistumisista niin, että lapsi itse kuulee kehut.

Vanhempien tehtävänä on kannustaa lasta kehittymään omanlaisekseen yksi- löksi, lapsen temperamentin ja taipumus- ten mukaiseksi ihmiseksi. Lapsi saattaa tarvita rohkaisua niihin asioihin, jotka eivät ole hänen luonteelleen helppoja.

Isän ja äidin kanssa kaksistaan

Lapsi viihtyy kolmannella ikävuodella lei- keissään entistä pidempään. Hän touhuaa itsekseenkin tovin eikä vaadi aikuista koko ajan viereensä. Hän tarvitsee silti aikuisen lähelleen, puhe-etäisyydelle, jotta hän kokisi olonsa turvalliseksi. Lapsi saattaa tulla kesken leikin vanhemman syliin saa-

dakseen hellyyttää. Lapselle on tärkeää, että hän pääsee syliin aina, kun hän sitä kaipaa.

Jokainen lapsi tarvitsee välillä kahdenkeskistä aikaa vanhempiensa kanssa, ilman toisia sisarusksia. Puutarhatyöt, auton tai kodin siivoaminen, kiireetön kauppamatka voivat olla tällaisia ”vanhemman kanssa kaksin” -hetkiä.

Lapsi seuraa perheenjäsenten käyttäytymistä eri tilanteissa ja jäljittelee sitä. Hän oppii vanhemmiltaan muun muassa puhetyylin, käytöstapoja, suhtautumisen toisiin, hellyyden ja tunteiden osoittamisen. Vanhemmat näkevät usein tämänikäisessä lapsessaan omia piirteitään.

Erohetkiin valmistautuminen

Parivuotias pystyy eroamaan vanhemmisestaan joksikin aikaa helposti, kunhan ympäristö on hänelle tuttu. Hän ei kuitenkaan halua olla erossa läheisistään pitkiä aikoja. Hienoa olisi, jos lapsi voisi vielä olla kotihoidossa eikä hänen tarvitsisi olla päivittäin kovin pitkää aikaa erossa rakkaistaan. Jos lapsi viedään päivähoidon, vanhempien on hyvä pohtia järjestelyjä, joilla hoitopäivän pituutta voidaan lyhentää. Tämänikäiselle lapselle on tärkeää, että hoitopaikka ja hoitajat ovat mahdollisimman pysyviä. Lapsi tarvitsee tutun ja turvallisen hoitajan, jolla on hänelle aikaa ja jonka syliin hän pääsee halutessaan. Lapsi ei vielä kykene kertomaan itsestään tai päivän tapahtumista. Vanhempien ja päivähoidon henkilöstön hyvällä yhteydenpidolla voidaan varmistaa, että lapsi saa yksilöllistä hoitoa ja kasvatusta.

Päivähoidon aloittaminen vaatii sopeutumista sekä vanhemmilta että lapselta. Kotoa lähtöihin kannattaa varata aikaa. Lapsen itku erotilanteessa kertoo lapsen kiintymyksestä vanhempiinsa. Hän itkee, koska hän huolestuu siitä, kuinka hän pärjää ilman vanhempiaan. Lapselle on parempi, etteivät vanhemmat poistu hänen luotaan salaa. Erohetkeen on hyvä valmistautua yhdessä lapsen kanssa. Lapsi tarvitsee selityksen eroon. Yleensä erotilanteen itku kestää vain hetken. Turvallisessa hoitopaikassa se loppuu pian. Rakas, tuttu, pehmainen esine tai riepu tuo turvaa erohetkissä ja vaikeissa ja uusissa tilanteissa.

Yhteinen, rauhallinen hetki työstä palaavan vanhemman kanssa on useimmille lapsille tarpeen. Työstä kotitöihin kiihuhtava vanhempi saa vastaansa helposti ikävänsä kiukuttelevan lapsen. Kiukunaiheet unohtuvat usein, kun lapsi saa levätä tovin vanhemman sylissä ennen iltatouhuja. Hetki omien vanhempien kanssa on pienelle päivän kohokohta. Lapselle on suuri asia, kun hän huomaa vanhempiensa olevan hänestä kiinnostuneita ja ilahtuvan hänen tekemisistään ja olemassaolostaan. Yö on lapselle pitkä aika. Tämänikäinen lapsi saattaa herätä yöllä tarkistamaan,

i Apua uniongelmiin

Lapsen unesta ja tyyppillisistä univaikeuksista kerrotaan enemmän MLL:n Taaperon nukkuvu-lehtisessä.

Hetki omien vanhempien kanssa on pienelle päivän kohokohta.

ovatko vanhemmat paikalla. Hän turvautuu yölläkin mielellään johonkin rakkaaseen pehmoleluun, riepuun tai tyynyyn. Niitä koskettelemalla ja haistelemalla hän kestää unenmittaisen eron vanhemmis- taan. Lapsi jättää rievun yleensä itse, kun hän ei enää sitä tarvitse.

Sisarusten kesken

Jokainen lapsi haluaa omistaa vanhempansa kokonaan. Sisarukset ovat lapsen mielestä leikkiveriteita, toisaalta ikäviä tunkeilijoita lapsen ja vanhemman välissä. Sisarusten välinen kateus on lapsiperheis-

sä tavallista. Jokainen lapsi tarvitsee oman persoonallisuutensa ja erityistarpeidensa huomioimista. Kokemus siitä, että vanhemmat rakastavat minua omana itsenäni on jokaiselle yhtä tärkeä.

Lasten keskinäisen vertailun välttäminen ja yhteisiin leikkeihin kannustaminen vähentävät sisaruskateutta. Myönteinen palaute hetkistä, joissa sisarukset tulevat hyvin toimeen keskenään, vahvistaa heidän keskinäistä suhdettaan. Yleensä sisaruskateus vähenee, kun lapset huomaavat sisaruksen kivaksi leikkikaveriksi. Riidan sattuessa syyllisten etsiminen ei hyödytä. Parempi on pohtia yhdessä lasten kanssa,

kuinka pulma ratkaistaan. Vanhempien on hyvä kertoa lapsilleen, mistä he ovat huomanneet, että sisarukset rakastavat ja ihailevat toisiaan.

Isovanhempien kanssa

Isovanhempien tapaamiset lisäävät lapsen mahdollisuuksia nauttia aikuisten seurasta. Heillä on usein mahdollisuus tarjota lapsenlapselleen aikaansa ja jakamatonta huomiota. He voivat keskittyä yhdessä- oloon ilman työelämän ja kotitöiden paineita. Isovanhemmat ovat sisarusten rinnalla tärkeitä ihmisiä. Lapsella saattaa nykyisin olla huomattavasti enemmän isovanhempia kuin sisaruksia. On hyvä, jos isovanhemmat tulevat lapselle läheisiksi. Usein isovanhemmat haluavat tukea myös omia lapsiaan. Tuen saanti arjen vaatimusten ja vaikeuksien keskellä on arvokas asia. Joskus sen vastaanottaminen voi olla vaikeaa ja vaatii yhteisiä neuvotteluja. Lapsen vanhemmilla on ensisijaisesti oikeus määritellä, miten isovanhemmat ovat mukana perheen arjessa.

Kaikilla lapsilla ei välttämättä ole isovanhempia. Myös isovanhempien elämäntilanteet ovat erilaisia. Aina suhteesta ei muodostu läheistä tai lämmintä. Isovanhemmuus on lapselle tärkeää etäisenä ja muodollisenakin. Suhdetta kannattaa pitää yllä. Jos omat vanhemmat eivät voi olla isovanhempia, voi sellainen löytyä muualta. Varamummoksi tai -vaariksi voi ryhtyä joku muu lähimpiin kuuluva vanhempi henkilö tai vapaaehtoistyöstä innostunut tukihenkilö.

Näppäret sormet, vikkelät jalat

Lapsi tietää tasapainonsa muutoksia. Keinuttaminen, pyörittäminen ja lelujen päällä keikkuminen saavat usein aikaan riemunkiljahduksia. Lapsi pystyy nousemaan korkeammalle tasolle, kuten portaille, ja pystyy laskeutumaan alas turvallisesti takaperin. Hän osaa ylittää matalan esteen. Lapsi tietää, mitä tehdä, kun kuuluu ohjeen ylös, alas, sisään, ulos ja niin edelleen. Hän harjoittaa taitojaan mielellään liukumäessä, keinusissa ja kiipeilytelineissä.

Kolmannella ikävuodella lapsi on jo melko näppärä sormistaan, ja tarttumisen sujuu. Silmän ja käden yhteispeli onnistuu. Lapsi järjestää esineitä, pudottaa pikkuesineitä aukkoihin ja kääntelee sivuja pienin sormiliikkein. Hän saattaa kokeilla tekemiinsä yhtä lailla oikeaa ja vasenta kättään. Jokainen ympäristöstä tuleva virike ei lasta hätkähdytä. Hän kuuntelee erilaisia ääniä tai musiikkia peittämättä korviaan tai hätääntymättä, kunhan äänet eivät ole liian kovia. Hiekkalaatikon hiekka, nurmikko ja monenlaiset muut pinnat tuntuvat siedettäviltä. Tämänikäinen rakastaa avo- jaloin liikkumista.

Askartelu on monille lempipuhua. Värikyniä, muovailuvahaa ja liimaa kuluu. Lapsi haluaa oppia käyttämään saksia. Hän tarvitsee vielä ohjausta, jotteivät saksit leikkaa sormia tai liima kulkeudu suuhun. Hän seuraa mielellään vanhempiensa aherrusta kynien ja saksien kanssa oppiakseen lisää. Tämänikäisen piirustuksista ei vielä löydy selviä hahmoja. Piirustuksista kannattaa iloita kritiikittä. Paras osoitus

lapsen taitojen arvostamisesta on, kun hänen töitään laitetaan esille, kaikkien ihailtaviksi.

Arjentaitoa ja pottajuttuja

Tämänikäinen lapsi osaa avata isot napit ja ison vetoketjun, pukea ja riisua. Aikuisella voi olla kiusaus tehdä asioita lapsen puolesta, joutuisemmin. Lapsi tarvitsee kuitenkin aikaa ja mahdollisuuden yrittää itse. Opettelua auttaa, kun väljät vaatteet laitetaan valmiiksi vaikkapa sängyn reunalle niin, että ne on helppo pukea.

Lapsi on kiinnostunut siitä, mitä aikuiset tekevät. Hän auttaa mielellään koti töissä. Lapsen into kotitöihin säilyy, kun hänelle annetaan omia, pieniä tehtäviä, joista hän suoriutuu itse alusta loppuun asti. Pienet pulmat eivät tämänikäistä hidasta, kunhan vanhempi vähän auttaa. Esimerkiksi sekaisin olevan lastenhuoneen siivoaminen ei pieneltä onnistu, mutta jos vanhempi auttaa, lapsi osaa kerätä esimerkiksi palikat laatikkoon.

Kaikki, mikä saa lapsen tuntemaan itsensä taitavaksi, edistää hänen kehitystään. Lapsi tarvitsee kiitosta myös yrittämisestään. Jotta yrittämisen ilo säilyy, vanhemman kannattaa olla hienotunteinen oikaistessaan lapsen mahdollisesti tekemiä virheitä.

Useimmat lapset oppivat kuivaksi kolmen vuoden ikään mennessä. Siisteyskasvatuksesta ei kannata ottaa turhia paineita. Huoleton ja rento asenne tuo tuloksia. Lapsi oppii siistiksi ajallaan. Liiallinen yrittäminen saa lapsessa aikaan epäonnistumisen tunteen. Kukaan ei opi

siistiksi kerrasta. Sotkuja tulee, mutta toistaiseksi se kuuluu asiaan.

Lapsi ilmaisee itse sen, koska hän olisi valmis vähitellen luopumaan vaipasta. Hän voi keskeyttää leikkinsä nopeasti, juosta sohvan taakse, kyykkiä ja ähkiä. Hän kertoo hädestään vasta sitten, kun pissa ja kakka on jo tullut. Lapsi tarvitsee kiitosta siitä, että hän yrittää ilmaista hätäänsä. Jos lapsi alkaa pidättää ulosteitaan, hän ei ole vielä valmis luopumaan vaipasta. Tällöin aikalaisä on siisteyskasvatuksessa paikallaan.

Yövaippa on vielä usein tarpeen. Joka neljäs kolmevuotias kastelee vielä vuo-

teensa. Kuivaksi oppineillekin sattuu toisinaan vahinkoja. Lasta ei pidä torua vahingoistaan, hän ei kastele sänkyään tahallaan. Jos jo kuivaksi oppinut lapsi alkaa kastella säännöllisesti uudelleen, asiasta kannattaa kertoa neuvolassa. Kuivaksi oppinutkin tarvitsee apua pottajutuissaan, ensin pyyhkimisessä myöhemmin sen opettelussa.

Oma tahto

Kun lapsen taidot karttuvat, halu tehdä itse kasvaa. ”Minä itse” ja ”äiti ei saa” toistuvat tämänikäisen puheessa. Lapsi ei voi

*Iltapesun jälkeen iltasatu – ja sitten nukku-
maan. Lapselle on tärkeää, että päiväjärjestys
toistuu suurin piirtein samanlaisena.*

saada kaikkea haluamaansa. Hänellä pitäisi kuitenkin välillä olla mahdollisuuksia valita ja toimia tahtonsa mukaan ja harjoitella päätöksentekoa. Lapsi voi valita parista, kolmesta annetusta vaihtoehdosta vaikkapa sen, millaisen puseron pukee päälleen. Liian monesta vaihtoehdosta valitseminen on vaikeaa.

Ellei lapsella ole valinnanmahdollisuutta, sitä ei pidä antaa hänelle puheessaan. Lapsi tulkitsee ilmaukset ”tulisitko iltapesulle” ja ”tule iltapesulle” eri tavalla. Koska hänellä ei ole samanlaista ajantajua kuin aikuisella, hän tarvitsee päätöksentekoon aikaa. Hän ei koe kiirettäkään samoin kuin aikuinen.

Turvassa, vanhemman lähellä

Lapsi oppii kolmannella ikävuodella varoamaan vaaraa ja siihen johtavia tilanteita, aikuisen ohjaamana. Hän pystyy pitämään ohjeet mielessään aikuisen läsnä ollessa, ilman aikuista se ei onnistu. Hän ei osaa vielä arvioida tekojensa seurauksia, joten häntä ei saa jättää yksin ilman valvontaa. Hän on altis tapaturmille ja saattaa lähteä pihasta tutkimusretkilleen, löytää tulitikut tai muuta vastaavaa.

Lapselle on tärkeää, että päiväjärjestys toistuu suurin piirtein samanlaisena. Kun hänelle puhutaan tiettyyn aikaan toistuvista, päivittäisistä toiminnoista, hän oppii yhdistämään tapahtumat ja ajan keskenään. Hän osaa valmistautua nukkumaan menoonsa iltapesurutiinin jälkeen, esimerkiksi pyytämällä vanhempaa lukemaan hänelle. Hän osaa odottaa hetken tarpeensa tyydyttämistä. Kun päiväjärjestys on liki-

main sama arkena ja viikonloppuna, syömiset ja nukahtamiset sujuvat sopivasti.

Tekemisestä toiseen siirtyminen on helppoa tämänikäiselle, kun aikuinen ohjaa tilannetta sanoin. Lapsen on helpompi sopeutua muutokseen, kun siitä kerrotaan hänelle etukäteen. Vanhempi voi vaikkapa sanoa: ”Kohta keräämme lelut pois, pukeudumme ja menemme autoon”. Näin lapsi voi valmistautua ajatuksiinsa asiaan ja tuntea olonsa turvallisemmaksi. Hän saa reagoida – vaikkapa suuttua – etukäteen, mutta ehtii rauhoittua ennen muutosta. Lapselle on tärkeää, että vanhemmat ymmärtävät ja auttavat häntä tunnistamaan viireystilansa vaihteluita. Kun vanhempi kertoo lapselleen, koska tämä on väsynyt, lapsi oppii yhdistämään olotilansa väsymykseen ja sitä seuraavaan lepoon.

Tähän kehitysvaiheeseen saattaa liittyä iän myötä ohimeneviä pelkoja. Lapsi voi pelätä vaikka pölynimuria. Hän saattaa huolestua pikku naarmuista, suuttua hius-ten leikkaamisesta ja vastustaa rokottamista. Pelkoa aiheuttavat tilanteet ja asiat eivät tunnu niin pelottavilta, jos lapsi saa valmistautua niihin ennakkoon aikuisen kanssa. Pelottavaan tilanteeseen mahdollisesti liittyvää kipua ei saa salata lapselta. Lapselle voi kertoa esimerkiksi, että rokottus sattuu, mutta kipu on nopeasti ohi. Kun lapsi sairastaa, äidin ja isän hellyys on parasta lääkettä.

Sopivasti mediaa

Tämänikäinen lapsi on jo yleensä tottunut jonkin verran mediaan ja voi nyt alkaa vaatia lisää aikaa television katseluun ja tietokonepellen pelaamiseen. Lapselle on tärkeää, että hän voi esittää vaatimuksiaan. Vanhemman tehtävä on pohtia, onko lapsen toive mahdollinen ja mitkä ovat koko perheen mediankäyttöä koskevat säännöt.

Mediankäytön rajaamisessakin kannattaa olla johdonmukainen. Näin lapsi oppii, että aikuinen asettaa mediankäytölle turvalliset rajat. Olisi hyvä, että median parissa vietettäisiin aikaa yhdessä eikä kauaa kerrallaan. Vanhemman tehtävänä on estää se, ettei lapsi joudu kohtamaan väkivaltaisia, seksuaalisia tai onnettomuuksia sisältäviä materiaaleja esimerkiksi tieto-koneelta, televisiosta, lehdistä tai vaikkapa mainoksista. Sellaiset voivat järkyttää lasta.

On myös tärkeää tarkkailla koko perheen mediankäyttötottumuksia. Kuinka paljon esimerkiksi televisio on auki ja viettääkö lapsi suurimman osan ajastaan samassa huoneessa kuin televisio.

i Ikärajat velvoittavat

Kuvaohjelmille asetetut ikärajat kertovat lapsen ikätasolle haitallisista sisällöistä. Ikärajat eivät ole suosituksia, vaan sitovia. Lapsi saa katsoa vain kaikille sallittuja kuvaohjelmia tai pelata kaikille sallittuja pelejä. Ne on merkitty kirjaimella S.

Lapsella on asiaa

Kun lapselle puhutaan, hän oppii puhumaan jäljittelemällä, kuin itsestään. Tämänikäisellä lapsella on paljon ajatuksia, ja hän haluaa, että häntä kuunnellaan. Hän alkaa kertoa ajatuksistaan kaksisanaisilla ja pidemmilläkin lauseilla ja tuntee monikon. Hän hallitsee kymmeniä sanoja, vaikka vastaakin yksinkertaisiin kysymyksiin vielä kyllä ja ei. Hän alkaa itsekin kysyä. Missä, mitä, miksi ja mitä varten toistuvat jatkuvasti.

Lapsi alkaa olla kiinnostunut asioiden ja tapahtumien syistä. Hän saattaa kysyä samaa asiaa monta kertaa. Hän ei ehkä ymmärrä saamaansa vastausta ja haluaa kuulla sen vielä kerran. Joskus kysymysten tulva voi tuntua rasittavalta. Kannattaa muistaa, että uteliaisuus edistää oppimista. Kysymykset auttavat lasta ymmärtämään maailmaa. Kun lapselle vastataan, hän oppii uusia sanoja ja rohkaistuu ilmaistamaan itseään.

Sanotaan, että ajattelu on mielen sisäistä puhetta. Lapsen ajattelu kehittyy parhaiten, kun hänen kanssaan keskustellaan ja hänelle luetaan tarinoita, joihin hän jaksoo keskittyä joksikin aikaa. Yksinkertaiset kertomukset eläimistä tai arkipäivän tilanteista viehättävät eniten. Päivän puuhista ja lapsen tekemisistä rupatteleminen kasvattaa lapsen sanavarastoa. Samalla se auttaa lasta hahmottamaan itseään ja arkeaan.

Vauvojen alkuperä alkaa kiinnostaa lasta erityisesti. Hän kyselee, mistä hän on tullut tai kuinka vauva pääsee äidin vatsaan. Lapselle kannattaa vastata

Miksi taivas on sininen? Miksi vesi on märkää? – Joskus kysymystulva voi tuntua rasittavalta, mutta vastaukset auttavat lasta ymmärtämään maailmaa.

i Vinkkejä puheen oppimiseen

Lapsi havaitsee värit, koot ja muodot, samanlaisuuksia ja erilaisuuksia. Yhteensopivien, samanlaisten asioiden etsiminen yhdessä lapsen kanssa edistää erottelukykä. Lajitelkaa vaikka yhdessä samenväriset pyykkipojat omiin kasoihinsa. Lattialla lojuvat punaiset pikkuautot voi kerätä ensin, sitten vasta keltaiset ja niin edelleen. Lapsesi osaa osoittaa tutuimmat taloustavarat, kun kuulee niiden nimen. Esimerkiksi lusikoiden, vispilöiden, mukien osoittamisesta voi tehdä leikin. Lapsi osaa kertoa, mitä hän tarvitsee vaikkapa peseytyäkseen ja osaa hakea tavarain pyydyttä-

essä. Määrän käsitteen ymmärtämiseksi lapsi tarvitsee apuasi. Anna hänelle esimerkkejä: ”Pue kenkä jalkaasi ja sitten toinen, nyt on kengät jalassasi.”

Arkipuuhat ovat lapselle oppimistilanteita. Hän tutustuu erilaisiin käsitteisiin, kun vaikka pyydät häntä tuomaan laatikosta haarukan ja kaksi veistä. Ohje ”laita haarukka lautasen viereen, lusikka sen yläpuolelle” tai ”toisitko minulle punaisen huivin alimmasta laatikosta” opettavat lapselle suuntia ja värejä. Perheen jokapäiväinen elämä on täynnä harjoittelumahdollisuuksia. Lapsesta on hienoa olla viestinviejänä ja käydä sanomassa siskolle, että ruoka on valmista.

tyksinkertaisesti ja vain siihen kysymykseen, jonka hän on esittänyt. Vastakysymyksellä, ”Mitä itse ajattelet?”, selviää, minkä tasoista vastausta lapsi on vailla. Lapsi on kiinnostunut myös tyttöjen ja poikien eroista. Hän on jo oppinut tunnistamaan eri sukupuolet.

Lapsen puheenkehitystä voi tukea jatkamalla hänen kaksisanaisia lauseitaan sanalla. Kuvakirjojen ja perheen valokuvien katselu tukee sekin lapsen puhetta. Lasta kannattaa pyytää kertomaan, mitä hän näkee kuvissa ja samalla kertoa hänelle niistä lisää. Uudet kuvat lisäävät lapsen tietoja ympäristöstään.

Tämänikäinen ei pysty aina löytämään oikeita sanoja. Hän voi haparoida ja tois-

taa samaa sanaa tai tavua. Ääntäminen ei ole vielä selkeää. Äännevirheet, kuten r ja s ovat yleisiä. Virheistä ei kannata huolestua eikä lapselta pidä vaatia selvää puhetta. Jos lapsi tekee puheessaan virheen, sitä ei kannata korjata. Lapsi oppii parhaiten, kun aikuinen toistaa sen, mitä lapsi on aikonut sanoa. Kun lapsi vaikka sanoo ”hauva pois”, hänelle voi todeta: ”Olet oikeassa. Koira meni pois.”

Vaikkei lapsi osaisikaan ilmaista itseään selvästi, hänen pitää saada kokea, että häntä ymmärretään ja että hänen asioitaan pidetään tärkeinä. Lapselle kannattaa antaa aikaa omien asioidensa selittämiseen. Se lisää lapsen itseluottamusta ja halua kommunikoida. Lapsen vuorovaiku-

tusyritykset vähenevät, ellei niihin vastata. Vaikka puheenkehitys on nyt nopeaa, lapsen käsityskyky on vasta laajenemassa. Hän ei ymmärrä monimutkaisia asioita.

Hassun hauska perhe

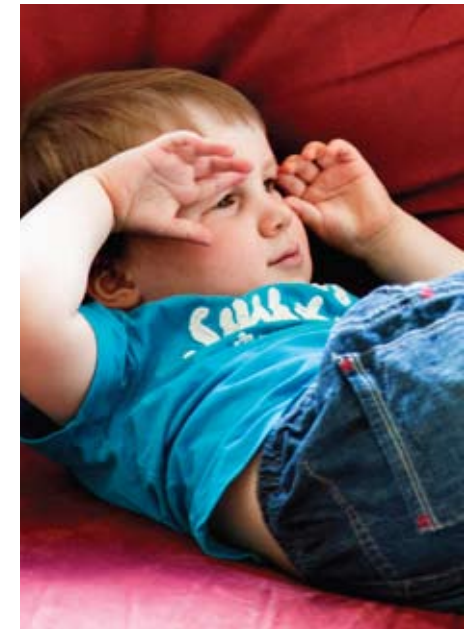
Lapsen kieli on jo niin kehittynyt, että hän tunnistaa epätavalliset ja hassut asiat ja nauraa niille. Jotkut kirjat tulevat tämän vuoksi lempikirjoiksi. Hän laulaa pätkiä tv-mainoksista tai samoista lauluista kuin vanhempansa ja kertoo lyhyitä satuja. Kirjojen lisäksi äänitteet vahvistavat kielenkäyttöä, muistia ja keskittymiskykyä. Lapsi nauttii perheen oman salakielen käytöstä – omasta, rakkaudentäyteisestä hellittelykielestä. Hellittelykieltä kannattaa vaalia, hassuttelusta puhumattakaan. Hassutella lapsi tutustuu huumoriin ja pääsee osaksi elämisen riemua.

Sääntöjen oppiminen vaatii ponnistelua

Lapsen tunteet eriytyvät tässä iässä iloksi, suruksi, tyytyväisyydeksi, kiukuksi, pettymykseksi, peloksi ja hämmästykseksi. Lapsi tuntee syllisyyttä ja häpeää. Hän pystyy tuntemaan myötätuntoa toisia kohtaan ja haluaa lohduttaa toista.

Lapsen tunne-elämän kehittymiselle on tärkeää, että vanhempi osaa erottaa lapsen tunnetiloja. Vanhempien tehtävänä on opettaa lasta tunnistamaan tunteita ja nimeämään niitä. Varsinkin ikävien tunteiden kohtaamisessa vanhempien apu on tärkeää. He iloitsevat yhdessä lapsensa kanssa ja lohduttavat tarvittaessa. Van-

hempi voi sanoa lapselleen esimerkiksi: ”Olet kiukkuinen ja pettynyt, kerropa, mikä sinua kiukuttaa.” Lapsi voi kokea, että vanhemmat tietävät milta hänestä tuntuu. He tietävät hänen tunteitaan ja auttavat häntä selviämään niiden kanssa. Kolmivuotias pystyy esimerkiksi kuvista tunnistamaan perustunteet. Tunteita voikin nimetä myös esimerkiksi kirjoja lukiessa. Vanhemmiltaan lapsi oppii, että erilaisten tunteiden kanssa pärjää. Vanhemman kannattaisi pukea myös omia tunteitaan sanoiksi, itsensäkin vuoksi. Esimerkiksi oman kiukun tunnistaminen rauhoittaa ja opettaa vanhempaakin tunnistamaan omaa käyttäytymistään. Lapsi tarvitsee rajoja. Niiden tarkoitus

i Vinkkejä sääntöjen oppimiseen

Lapselle annettujen sääntöjen pitää olla yksinkertaisia, kuten ettei ruokaa viedä olohuoneeseen. Kun katsot puhutellesasi lasta silmiin, hän tajuaa, että puhut juuri hänelle ja olet tosissasi. Osalle lapsista sääntöjen oppiminen ja noudattaminen on vaikeampaa kuin muille, jolloin lapsi tarvitsee enemmän harjoitusta. Ole kannustava, vaikka lapsi alussa vastustaakin jokaista sääntöä.

Kun sanot lapselle ei, hän neuvottelee, vetoaa, marisee tai yrittää hurmata saadakseen haluamansa. Hän voi myös kommentaa sinua olemaan hiljaa. Kaiken

anelun ja kiukun keskellä ota lapsi lähellesi ja rauhoita hänet. Perustele lapselle kieltoasi. Perustele ne sellaisin sanoin, jotka lapsi pystyy ymmärtämään. Ohjeiden tulva on lapselle liikaa. Muista, että neuvottelutaitojen oppiminen on lapselle tärkeää ja tilanteita kannattaa hyödyntää.

Jos lapsi ei noudata ohjeitasi, samaa asiaa on turha toistaa monta kertaa. Hän ymmärtää paremmin, jos sanallisen ohjauksen ohella näytät mallia. Jos ruokaa ei saa viedä olohuoneeseen, näytä lapselle oikea paikka syömiseen. Sääntöjen ja esimerkin turvin lapsi oppii käyttäytymään toivotulla tavalla myös kodin ulkopuolella.

on suojella lasta vaaroilta, totuttaa hänet yhteiselämän pelisääntöihin ja opettaa tulemaan toimeen itsensä kanssa. Vanhempien asettamat johdonmukaiset säännöt tuovat turvallisuuden tunnetta. Samalla ne kasvattavat lapsessa kärsivällisyyttä ja joustavuutta. Lapsi tietää, mitä häneltä odotetaan ja mitä käyttäytymisestä seuraa.

Lapsi haluaa ilahduttaa ja sopeutua. Osoituksena siitä hän ponnistelee oppiakseen säännöt ja ymmärtääkseen kiellot. Se ei ole helppoa. Hänen on vaikea ottaa huomioon muiden ajatuksia, tunteita ja toivomuksia hänen omasta käyttäytymisestään. Lapsi tarvitseekin aikuisen tukea oppiakseen elämään rajojen mukaan. Tässä iässä hän alkaa suhtautua rajoituksiin entistä myönteisemmin.

Rajojen asettaminen on vaikeaa. Rajat merkitsevät lapselle väistämättä pettymyksiä. Vanhempien kannattaa pysyä päättöksissään, sillä lapsen elämä on tällöin selkeämpää. Kiellon kiukuttelulla kumoon saava lapsi oppii, että kiukuttelulla hän saa tahtonsa läpi. Aikuinen päättää perheen asioista.

Pettymykset kuuluvat elämään. Ne vievät lapsen kehitystä eteenpäin. Vanhempien tehtävänä on arvioida, milloin, miten ja minkälaisen pettymyksen kanssa lapsi pystyy tulemaan toimeen. Arvioiminen voi olla vaikeaa, tilanteet ovat niin erilaisia. Useimmiten vanhemmat kuitenkin ymmärtävät, milloin pettymyksen tuottaminen lapselle on kohtuullista. Arviointivirheet voi onneksi korjata.

Aikuinen päättää perheen asioista. Rajat merkitsevät lapselle joskus väistämättä pettymyksiä.

i Monenlaisia sääntöjä

- **Vaarasäännöt** suojelevat lasta tapa-turmilta: autossa istutaan turva-istuimessa, vyöt kiinni.
- **Yhteiset pelisäännöt** totuttavat toisen ihmisen kunnioittamiseen: toisen tavaroita ei oteta ilman lupaa.
- **Mukavuussäännöt** saavat elämän sujumaan, esimerkiksi ulkokengillä ei kävellä sisällä.

Mukavuussäännöistä voi tarvittaessa neuvotella. Aikuinen asettaa muut säännöt.

Kiukun keskellä

Lapsi pettyy helposti, ellei kaikki suju hänen toivomallaan tavalla. Hän alkaa ilmaista tunteitaan erilaisilla äänensävyyllä. Tämänikäisellä sanat eivät vielä riitä tunteiden ilmaisemiseen, eikä hän pysty vielä hallitsemaan tunteitaan. Hän saattaa heittäytyä lattialle, parkua, paiskoa tavaroita ja yrittää purra. Vanhempien tehtävänä on kestää lapsen purkaukset ja opettaa lasta selviämään niistä. Vaikka lapsi kiukuttelee, vanhemman on pysyttävä rauhallisena. Näin lapsi oppii, ettei hänen raivonsa ole uhka. Lapsen kiukutellessa hänen ei saa antaa vahingoittaa itseään tai muita eikä rikkoa mitään. Tämä on normaalia kehitystä, eikä se tarkoita, että sama käyttäytyminen jatkuu myöhemmin. Mielensä pahoittanut, pettynyt lapsi kaipaa lohdusta ja ymmärtävää syliä, jossa oppia rauhoittumisen taito. Sylissä lapsi oppii, että ikävätkin tunteet ovat sallittuja.

i Vinkkejä kiukun hallintaan

Vaikka lapsi kuinka huutaisi ja raivoaisi, yritä pysyä rauhallisena. Lapsi ei pysty hillitsemään itseään, jos huudat hänelle. Uhkailu ja lyöminen vaarantavat lapsen turvallisuuden tunteen. Laki kieltää lapsen ruumiillisen kurituksen.

Kiukutteleva lapsi rauhoittuu helpommin, kun puhut hänelle lempeästi ja rauhoittelet sanomalla, että kohta kaikki on hyvin. Kun uhmakohtaus on ohi, puhu lapsen kanssa tapahtuneesta. Selitä, miksei tapahtunut ole hyväksyttävää. Vakuuta lapselle, ettei anna periksi kiukuttelun edessä.

Hän huomaa, että hän on kiukuttelutaan huolimatta vanhemmilleen rakas. Lasta ei saa jättää yksin tunnemyrskynsä keskelle eikä hänen kokemustaan saa mitätöidä. Aikuisen turva kiukun keskellä kertoo lapselle, että pettymyksistäkin selvitään ja tunteiden hallintaa voi oppia. Samalla luottamus elämään ja ihmisiin vahvistuu. Vanhemman rakkauteen kuuluu se, että aikuinen pystyy hyväksymään lapsensa tunteet – myös suuttumuksen ja raivon.

Moraalin kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi oppii kaikkien tunteiden ja niiden näyttämisen olevan sallittua. Hän oppii näkemään, että hänellä on oikeus saada hoitoa ja hellyyttä. Sääntöjen ja kieltojen avulla hän oppii, mitä ei saa tehdä. Aikuisen esimerkki on tärkeä. Lapsi toimii niin kuin aikuinen toimii,

ei niin kuin hän sanoo toimivansa. Kun lapsi saa osakseen kiintymystä, ihailua ja myötätuntoa, hän oppii osoittamaan niitä muille. Hän rohkaistuu hakemaan tukea ja lohdutusta vaikeissa tilanteissa, jos hän on saanut niitä aikaisemmin.

Leikin aika

Kolmannella ikävuodella lapsen leikit monipuolistuvat entisestään. Hän osaa käyttää entistä monimutkaisempia leluja. Hän osaa kiertää numerolevyä tai vetää langasta niin, että lelu soi. Hän pystyy purkamaan pinottavia leluja. Esimerkiksi kokonaisuuden osat ja tilasuhteet paljastuvat lapselle purkamis- ja rakentamisleikeissä, vaikkapa pikkuauton rengasremontissa. Rikkominen on joskus yhtä tärkeää kuin rakentaminenkin. Hyppimis- ja pomppimisleikit ovat mieluisia, samoin aikuisen ohjaamat leikit. Ohjatuissa leikeissä lapsi oppii pelisäännöt, vuorottelun ja reilun pelin.

Kuvitteluleikit ovat suosittuja. Lapsi siirtää niihin kokemuksiaan perhe-elämästä, saduista ja televisiosta. Hän jäljittelee aikuisia: syöttää ja nukuttaa nukkevuovaa ja kattaa pöytää. Leikeissä lapsi harjoittelee hellyyttä ja sylissä pitämistä, kannustusta ja myötätunnon osoittamista. Myös sormileikit ovat mieleen. Hän osaa jo lavastaa näytelmiään tavaroilla. Isosta pahvilaatikosta syntyy hetkessä paloasema tai luola. Suljetut tilat, kuten viltti-tunneli, kiehtovat lasta leikkipaikkoina. Lapsi osaa kertoa mielisatunsa ja kuvailla lempileikkinsä tai -pelinsä etenemisen. Hän ei kyllästy, vaikka toistaisi saman tari-

nan moneen kertaan. Vaikka erilaiset leikit tukevat lapsen kehitystä, leikki on tärkeää itsessäänkin. Leikin pitää pysyä leikinä – ilonaiheena, johon ei liity tavoitteita eikä suorituspaineita. Lapsi tarvitsee leikkeihinsä ja niiden lopetuksiin aikaa ja rauhaa. Joskus on hyvä jättää leikit odottamaan uutta päivää.

Mielikuvitus laukkaa. Lapsi saattaa seipitellä mielikuvitustarinoita ja pitää niitä tosina. Hänellä voi myös olla mielikuvitusystäviä. Aikuisen tehtävänä on tukea mielikuvitusta, mutta samalla selvittää leikin ja toden raja.

i Vaikeita tunteita

Vanhempana on normaalia tuntea joskus väsymystä, kiukkua, turhautumista ja kielteisiä tunteita lasta kohtaan. Uhmaikäisen lapsen kanssa eläminen on välillä hankalaa ja lapsen käytös voi herättää jopa raivoa. Jos kontrollisi on pettämisillään ja olet vaarassa satuttaa lasta, mene toiseen huoneeseen rauhoittumaan ja pura kiukkusi ulos esimerkiksi polkemalla jalkaa tai hakkaamalla tyynyä.

Palaa lapsen luokse, kun olet rauhoittunut. Jos tällaiset tilanteet toistuvat usein, uskalla ottaa oma jaksamisesi puheeksi neuvolakäynnillä tai ota yhteyttä muihin perheiden kanssa työskenteleviin ammattilaisiin.

Kaksin on kivempää

Lapsi huomaa pian, kuinka paljon hausempaa on leikkiä toisen lapsen kanssa kuin hänen vierellään. Hän tarvitseeikin samanikäistä leikkikaveria. Aikuiselle itsestään selvät käyttäytymissäännöt eivät ole lapselle selviä. Hänen mieleensä ei ehkä juolahda, että hänen pitäisi tervehtiä toisia lapsia liittyessään heidän seuraansa. Lapsi oppii hyvät käytöstavat vanhemmiltaan.

Roolileikeissä lapsi tutkii, millaista on olla joku toinen. Lapsi osaa ohjata leikkiä sanoin: ”Ole sinä vauva, tämä hoitaa sinua.” Hän voi sanoa leikkiverilleen, että on hänen vuoronsa tai antaa toiselle luvan liittyä leikkiin: ”Nyt saa tulla”. Vuorottelu on tärkeä sosiaalinen taito. Neu-

vottelutilanteet vaativat usein harjoitusta yhdessä vanhemman kanssa.

Kolmevuotias alkaa oma-aloitteisesti jakaa omia tavaroitaan samanikäisten kanssa. Hän välttää riitaa ja osaa tarjota vaihtoehtoja, kuten lelua toisen sijaan. Lasten keskinäiset riidat ovat kuitenkin tavallisia. Välillä tarvitaan aikuiselta apua sovinnon tekemisessä.

Vanhempien asettamat rajat kuuluvat myös lasten väliseen leikkiin. Toisen lapsen lyöminen, kiusaaminen ja nimittely on kielletty. Lapselle kannattaa kertoa, että ihmisten tapa ratkoa erimielisyyksiä riitelemällä on tavallista. Jopa toisilleen hyvin läheiset ihmiset riitelevät. Riita on kuitenkin sovittava. Lapsi tarvitsee kiitosta sovitteluyrityksistään.

Lapsi kolmannella ikävuodella

Huom. Jokainen lapsi kehittyy omaan, yksilölliseen tahtiinsa, joten tässä mainitut iät ja kehitysvaiheet ovat viitteellisiä.

2–2,5 vuoden iässä lapsi

- saa isokokoisen pallon kiinni
- juoksee taitavasti, osaa pysähtyä, lähteä taas liikkeelle ja vältellä esteitä
- osaa tehdä äkkikäännöksiä
- hypätä tasajalkaa
- hidastaa ja nopeuttaa vauhtiaan

- kävelee portaita pitäen kiinni kaiteesta tai aikuisen kädestä
- osaa kävellä takaperin
- piirtää mallin mukaan pysty- ja vaakasuoria sekä pyöreitä linjoja
- osaa odottaa mukavia asioita.

2,5–3 vuoden iässä lapsi

- osaa niistää nenänsä vähän autettuna
- osaa syödä itse käyttäen pientä lusikkaa ja juoda mukista
- osaa pestä ja kuivata kätensä
- osaa laittaa kengät jalkaansa, ensin ehkä väärään jalkaan
- osaa avata isot napit ja ison vetoketjun
- kävelee portaat ylös vuoroaskelin ilman aikuisen apua
- kävelee portaat alas tasa-askelin
- osaa potkaista pallon haluamaansa suuntaan
- ajaa kolmipyöräisellä (aikuisen työntäessä lapsen on helpompi polkea ja havaita polkimien liike)
- piirtää mallin mukaan ympyrän
- osaa purkaa 5-osaisen pinottavan lelun ja koota sen uudelleen, esim. renkaat
- tekee palikoista junan tai sillan tunnistaa kuvista perustunteita.

Lapsi eri ikävuosina -sarja kertoo lasten hoidosta, kasvusta ja kehityksestä sekä lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta syntymästä kouluikään. Käytännön vinkit rohkaisevat vanhempia kuuntelemaan ja kannustamaan lasta.

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeutta hyvään ja onnelliseen lapsuuteen.